

Barbara Zorman

NIHČE NIMA TAKO HUDE MAME! Podobe mater in očetov v slovenskih mladinskih besedilih

V besedilu raziskujem reprezentacijo mater in očetov v izbranem vzorcu slovenskih mladinskih besedil, objavljenih med letoma 1950 in 2015 v štirih antologijah, tj. dveh izborih iz zbirke Čebelica in dveh iz revij *Ciciban/Cicido*. Med temi natančneje analiziram 82 tekstov, ki ubesedujejo lik matere ali očeta. Na osnovi pregleda družboslovnih in literarnovednih študij sem izoblikovala tri raziskovalna vprašanja. Najprej me je zanimalo, kakšno je razmerje med predstavljenimi liki očetov in mater. Drugo in tretje vprašanje analizirata starševske vloge, ki sem jih po študiji Amy L. DeWitt povzela v naslednje kategorije: družabnik/ca pri igri, disciplinator/ka, skrbnik/ca, negovalec/ka in hranitelj/ica. Rezultati so pokazali, da se očetovski liki pojavljajo v manjšem obsegu kot matere; v dvainosemdesetih besedilih se je lik matere pojavil triinsedemdesetkrat, očeta pa enainpetdesetkrat. Matere se najpogosteje pojavljajo v vlogi skrbnic (27), negovalk (23) in disciplinatork (23), relativno pogosto tudi kot hraniteljice (13). Očetje se največkrat pojavijo v vlogi hranitelja (19) in družabnika pri igri (16). V sodobnejših besedilih se očetje manj pojavljajo v vlogah disciplinatorjev in večkrat kot negovalci.

The article focuses on the representation of mothers and fathers in a selected sample of Slovene children's texts, published between 1950 to 2015 in four anthologies, i.e. two selections from the collection Čebelica, two from the magazines Ciciban/Cicido. I analyzed in detail 82 texts, dealing with the characters of father and mother. Based on a survey of social science and literary science studies I developed three research questions. The first question was focused on the relation between the fathers' and mothers' characters. The second and third question analyze parental roles, summarized into the following categories, based on the study of Amy L. DeWitt: partner in play, disciplining authority, guardian, carer and nourisher. According to the results fathers appear to a lesser extent than mothers; in 82 texts mother appeared 73 times, father 51 times. Mothers most frequently appear in the roles of guardians (27), carers (23) and authorities (23), relatively frequently as nourishers (13). Fathers are most frequently nourishers (19) and partners in playing (16). In contemporary texts fathers are less frequently in charge of imposing discipline and more often appear as caretakers.

1 Uvod

Družina je ena ključnih družbenih institucij, njena struktura je kulturno pogojena, obenem pa tudi znotraj posamezne kulture lahko obstajajo različni pogledi na to, kaj konstituira družino in njene vrednote. V tem besedilu bo obravnavana kot skupina vsaj dveh generacij ljudi, ki so povezani s skrbjo za manj samostojne člane; to

so lahko starejši ljudje, v pričujočem članku pa bo posebna pozornost namenjena odnosu med starši in mladoletnimi osebami, zlasti otroki, mlajšimi od deset let. Študija raziskuje reprezentacijo oziroma podobo družine v leposlovnih besedilih; posebej analizira prakse in vrednote, ki se kažejo v teh reprezentacijah, s tem pa osvetljuje družbeni imaginarij, iz katerega podoba izhaja. Ker so teksti, primarno namenjeni otrokom, močno pogojeni z vzgojno funkcijo, obenem pa so podobe staršev v mladinski literaturi odrasle projekcije otroških pogledov na starše, se zdi obravnava podob družine v mladinski literaturi še posebej plodno področje za analizo družbenokulturnih konstruktov oziroma miselnih/čustvenih shem.

Čeprav se z modernostjo in spremembami v intimnosti ter naraščanjem novih oblik razmerij pojmovanje družine pluralizira in ni več vezano zgolj na tradicionalno sestavo, ki jo sestavljajo biološka oče in mati ter otroci, temveč obstajajo številne alternativne oblike družin, v katerih ima lahko otrok več staršev in partnerska oziroma zakonska zveza ni le heteroseksualna, se v pričujoči raziskavi ne osredinjam na slednje. Za to obstajata dva ključna razloga. O reprezentaciji družine v slovenski mladinski književnosti je bilo doslej zelo malo raziskav. Zato se mi je zdelo smiselno najprej raziskati to področje na širšem delu kanona slovenske mladinske književnosti in se osrediniti zlasti na razmerja znotraj t. i. tradicionalne družine, in znotraj te posebej na vloge mater in očetov oziroma poiskati najbolj očitne odklone od tega vzorca. Ker je večina literarnih besedil, katerih analiza bo predstavljena v nadaljevanju, nastala v dvajsetem stoletju in poleg nuklearne najpogostejše predstavljajo enostarševsko in razširjeno družino, se ne bom posebej osredinjala na reprezentacijo alternativnih oblik družin. Vsekakor si ta zasluži posebno obravnavo, vendar jo je najbolj produktivno raziskovati na sodobnih besedilih.

Tradicionalni pogledi (denimo teorija ameriškega sociologa Talcotta Parsonsa) kot »naravno« definirajo t. i. nuklearno družino, ki se v družbeni sistem umešča po osi »ekspresivno – instrumentalno«. V takem podsistemu je naloga očeta instrumentalna, tj. poklicno delo in služenje denarja, materina pa ekspresivna, tj. ljubeča vzgoja in nega otrok. Maca Jogan Parsonovo opredelitev tovrstnega dualističnega sistema družine kritizira spričo »zamejevanja ženske identitete na skoncentrirano čustvenost in nedoraslost ter s tem povezano podrejenost oziroma nesamostojnost« (Jogan 1991: 39). Obenem M. Jogan navaja *Sociology of Housework* (Ann Oakley, 1974), ki razkriva »sociološko hiperprodukcijo ženske vidnosti (in zmanjševanje vidnosti moških kot očetov) na področje družine« kot nadomestek za manjšo vidnost žensk na drugih področjih sociološkega preučevanja (prav tam: 35). Podobne ugotovitve podajajo angleške in ameriške študije mladinske literature, ki bodo predstavljene v naslednjem razdelku; četudi v literarni reprezentaciji moški sicer prevladujejo nad ženskimi liki, se očetje v mladinski literaturi pojavljajo v manjši meri kot matere (Anderson in Hamilton 2005: 145).

Slovenska in svetovna družba sta v času, ki ga preučujem (1950–2013), zaznamovani z gibanjem za žensko enakopravnost in odpravo diskriminacije ter zahtevami po upoštevanju načela enakosti za oba spola v javni in zasebni sferi. Kot ugotavljajo Matthew Adams, Carl Walker in Paul O'Connell, je v sodobnih zahodnih družbah močno prisotna retorika, ki prepričuje/zavezuje k premiku od rigidnih dualističnih organizacij družin k bolj fluidnim modelom, ki pa sicer ni vedno usklajen/a z dejanskim stanjem (Adams, Walker in O'Connell 2011: 3). Podobno se ob zaključku analize pozitivnih sprememb, ki jih je (tudi) v delitev vlog v družini ženskam prinesla nova družbena ureditev po letu 1945, sprašuje Mateja Jeraj: »kaj je (če sploh

je) prelomno obdobje prineslo na področju vloge in položaja žensk (Jeraj 2005: 338). Kako torej slovenske podobe družine v mladinski literaturi med letnicama 1950 in 2013 odlikavajo vrednotenje materinske in očetovske vloge v njej?

2 Pregled literature

2.1 Tuje študije

Angloameriške študije o reprezentaciji starševskih vlog v slikanicah

Ena odmevnejših študij na področju reprezentacije staršev v mladinski literaturi je članek Davida A. Andersona in Mykola Hamiltona *Gender Role Stereotyping of Parents in Children's Picture Books: The Invisible Father* (2005). Avtorja v članku najprej predpostavita, da reprezentacija starševskih vlog v slikanicah vpliva na procese socializacije oziroma deluje kot vzor pri oblikovanju spolne identitete. Študija, ki je analizirala 200 najpopularnejših ameriških slikanic, namenjenih otrokom do 14. leta in izdanih med letoma 1999 in 2001, je preučila pojavnost staršev v vsaki slikanici, potem pa še pripovedne elemente, ki so reprezentirali vlogo mater in očetov pri negi, oskrbi in discipliniranju otroka ter izražanju čustev staršev. Rezultati so potrdili izhodiščno hipotezo, da so očetje v slikanicah – ne sicer nevidni, vendar – predstavljeni v manjši meri kot matere: pojavili so se v 47% analiziranih slikanic in v polovici manj prizorov kot matere, manjkrat kot matere so bili tudi prikazani pri fizičnem stiku z otrokom ter skrbi zanj.

Članek, ki so ga Mathew Adams, Carl Walker in Paul O'Connell objavili leta 2011, je preverjal Andersonove in Hamiltonove ugotovitve v kontekstu sodobne britanske književnosti, in sicer na vzorcu 700 slikanic, namenjenih predšolskim otrokom. Študija je analizirala pojavnost posameznega starša (omembe) in pogostost njihove interakcije z otroki. Rezultati so pokazali, da je ugotovitve Andersona in Hamiltona mogoče aplicirati tudi na britanski vzorec slikanic; povprečna pojavnost mater v analiziranem vzorcu je bila 7.317, očetov pa 4.483. Izkazalo se je še, da so matere v večji meri kot očetje prikazane pri stiku z otroki in pri dotikanju oziroma negi otrok ter pri izražanju čustev. Pogostejše kot očetje so upodobljene v okolici doma oziroma pri gospodinjskih opravilih.

Za pričujočo raziskavo je uporabna delitev starševskih vlog, ki jo Amy L. DeWitt (doktorska disertacija *Parental Portrayals in Children's Literature*, 2005) z upoštevanjem predhodnih študij razdeli na 5 vlog. Raziskave so dokazale, da je v ZDA v šestdesetih letih preteklega stoletja v tipični delavski družini vlogo preskrbovalca, hranitelja družine zagotavljal oče, mati pa je bila večinoma skrbnica in negovalka (Aldous 1969). V sedemdesetih letih preteklega stoletja so bile matere v večji meri vpete v dejavnosti oskrbovanja in hranjenja otrok, očetje pa so največ časa preživeli v vlogah družabnikov (Lamb, 1977). Nekatere sodobne analize kažejo, da dejavnosti sodobnih očetov zajemajo tudi vloge skrbnikov, družabnikov, negovalcev in disciplinatorjev, da se je torej identitetni razpon očetovih vlog razširil (Ihinger-Tallman in dr., 1993: 560), zaradi česar je moč pričakovati, da se bo to razmerje izkazovalo tudi v sodobnih slikanicah (L. de Witt 2005: 11), obenem pa druge študije ugotavljajo, da navkljub množičnemu vstopu žensk v delovno silo po drugi svetovni vojni matere niso uspele ubežati tradicionalnim vlogam skrbnic in negovalk (Hochschild, 1989).

Amy L. DeWitt torej starševske vloge razdeli na 5 kategorij. Te so: družabnik/ca pri igri (companion), disciplinator/ka¹ (disciplinarian), skrbnik/ca (caregiver), negovalec/ka (nurturer) in hranitelj/ica (provider). Vloga skrbnika se nanaša na gospodinjsko delo (pripravo hrane, skrb za otrokova oblačila, higieno, spanje ter urejeno okolje) in se zgodovinsko povezuje večinoma z materami; avtorica ugotavlja, da v filmskih in televizijskih pripovedih očetovo privzemanje vloge skrbnika pogosto učinkuje kot komična sprostitev. Negovalca/ko Amy L. DeWitt opredeli kot osebo, ki nudi čustveno podporo, ki otrokom izraža naklonjenost, jim nudi spodbudo, pomoč, poizveduje po njihovih občutjih in mislih ter jih vzgaja in uči. Večina raziskovalcev meni, da družba vlogo negovalke največkrat pripisuje materam (Amy L. DeWitt 2005: 15). Očetje najpogosteje nastopajo v vlogi družabnikov pri igri, pri čemer se večinoma udeležujejo fizične igre (Marsiglio 1991, Minton in Palsey, 1996). Dejavnosti, ki se navezujejo na starša družabnika so: skupni izleti, športno udejstvovanje ter nefizične igre (npr. namizne igre, čajanka itd.). Funkcija discipliniranja se nanaša na starševske posege v obnašanje; uravnavanje oziroma »popravljanje« vedenja otrok. V to kategorijo sodijo npr. karanje, fizično ali nefizično kaznovanje. Fizično kaznovanje je v sodobnih ameriških otroških knjigah zelo redko, toda različne stopnje verbalnih »korekcij« in karanja so močno prisotne, ugotavlja avtorica. Vloga hranitelja se nanaša na tiste dejavnosti (večinoma locirane izven doma), ki otroku oziroma družini zagotavljajo denar ali dobrine (L. deWitt 2005: 14–20). Amy L. DeWitt, Cynthia Cready in Rudy Seward so omenjene vloge analizirale na naključnem vzorcu 300 ameriških otroških knjig, objavljenih med letoma 1902 in 2000. Raziskovalke je zanimalo, ali bo analiza starševskih vlog v besedilih s kasnejšo letnico izida pokazala napredek proti enakovrednejši delitvi, torej premik vloge žensk v sfero hraniteljic in družabnic ter očetov v vloge skrbnikov in negovalcev. Avtorice torej zaključujejo, da se stereotipne vloge očetov kot hraniteljev in družabnikov pri igri in po drugi strani mater kot skrbnic in negovalk ne spreminjajo bistveno, da torej ostajajo od začetka do konca 20. stoletja večinoma nespremenjene (Amy L. DeWitt, Cynthia Cready in Rudy Seward, 2013).

2.2 Slovenske študije o reprezentaciji in pojmovanju staršev

Družboslovne raziskave

Mateja Jeraj v študiji *Slovenke na prehodu v socializem* (2005) ugotavlja, da je podoba samostojne, močne in vzdržljive delavke iz revolucionarnih vojnih časov v petdesetih letih »dobivala vse nežnejše in mehkejše poteze. V začetku petdesetih let je bila idealna ženska (...) sicer zaposlena, vendar pa tudi ženstvena (in) materinska. (...) V družini so ženske opravljale večji del vzgoje in gospodinjstva, vendar se je v petdesetih letih preteklega stoletja začela uveljavljati drugačna miselnost, pri čemer so k izobraževanju žensk in spreminjanju njihovih pogledov na materinstvo veliko pripomogle organizacije, kot so AFŽ, RK in Ljudska prosveta. Več se je govorilo o vzgoji fantov za zakon in družino, o šolah za starše, o pomoči vseh družinskih članov v gospodinjstvu, nalogah očetov pri vzgoji otrok« (Jeraj 2005:

¹ V pomanjkanju obstoječega prevoda angleškega samostalnika »disciplinarian« predlagam termin disciplinator/ka.

329, 337). Avtorica opozarja tudi na pojav »socialnega materinstva«, tj. ženske skrbi za vse, ne le svoje otroke (Jeraj 2005: 175), ki je nemara posledica številnih sirot brez skrbništva v povojnem obdobju (Vidmar – Horvat 2013: 43). V zaključku študije zapiše, da se je tako javni kot družinski položaj žensk v Sloveniji »po drugi svetovni vojni (sicer) znatno izboljšal in v marsičem prehitel gospodarsko močnejše (...) države«, vendar spremembe, ki jih je prinesla osamosvojitev Slovenije »k večji enakopravnosti žensk niso pripomogle« (Jeraj 2005: 340).

Živa Humer (2007) ugotavlja, da se ostra razmejitev med moško hraniteljsko vlogo in žensko vlogo skrbnice v sodobnosti zlagoma umika, saj se moški danes bolj kot kdajkoli prej vključujejo v skrbstvene aktivnosti znotraj družine, vendar so te v veliki meri osredotočene na čustveni del skrbi v odnosu do otrok oziroma so te dejavnosti vezane na prijetno preživljanje skupnega prostega časa in manj na gospodinjstva opravila (Humer 2007: 85). Razprave na področju moških študij, ki se od 70-ih let dalje ukvarjajo s konstrukcijo moških identitet, teoretizirajo pojav novega očetovstva in znotraj družine zaznavajo upadanje očetovske avtoritete ter vse aktivnejše vključevanje očetov v skrb za otroke (prav tam 80). O podobah mater v medijih ter o prilaščanju materinstva s strani nacionalnih ideologij piše Kesnija Horvat-Vidmar v monografiji *Zamišljena mati: spol in nacionalizem v kulturi 20. stoletja* (2013).

Literarnovedne raziskave očetov in mater

Poleg Jožeta Lipnika je reprezentacijo očetov raziskoval še Klemen Lah, ki piše, da je v slovenski kolektivni bralski zavesti precej trdnejša podoba materinskih kot očetovskih likov. V magisteriju, ki ga je Klemen Lah zagovarjal leta 2002, je s pomočjo kvantitativne raziskave literarnih likov dognal, da je število literarnih očetov v berilih² za osnovno šolo (5.–8. razred) v času od 1950 do 1990 približno sorazmerno številu literarnih likov mater. Lah piše, da je primerjava podatkov pokazala, da sta deleža mater in očetov kar v štirih berilih enaka (v *Slovenskem berilu I* in *Peti čitanka* je delež očetov 57,14 %, mater pa 42,86 %, v berilu *Srečno, domovina* in *Pozdravljeno, zeleno drevo* pa sta s 50 % povsem enako zastopana). Procentualno povprečje zastopanosti očetov je 52,12 %, mater pa 47,875 % (Lah 2013).

Miran Hladnik meni, da se je na podlagi slovenskih šolskih beril »v slovenski književnosti oblikovala dvojna podoba ženske, pri čemer privilegirano mesto pripada materi mučenici oziroma materinskemu kultu. Toda če besedila analiziramo z vidika frekvence, piše Hladnik, in postavimo vprašanje kanona v ozadje, so v kmečki povesti plemeniti materinski liki »opazno manj zastopani kot zelo številni liki zlih mater. Ti prevladujejo celo nad zlimi moškimi osebami v razmerju 11 : 5«

² Obravnavana so bila naslednja pęta berila: *Slovensko berilo I* (Boršnik, Smolej Tomaževič), 3. predelana izdaja. Ljubljana: 1950; *Peta čitanka* (Mihelič, Rape, Ribičič, Winkler). Ljubljana: DZS, 1956, 1959–1960; *Peto berilo* (Jamar, Klopčič, Šafov). Ljubljana: DZS, 1961, 1962, 1964, 1970, 1973, 1974, 1975; *Srečno, domovina* (Cvetko, Gerlanc, Jalen, Sivec, Šavli, Winkler). Ljubljana: DZS, 1976, 1977, 1980, 1981, 1982, 1984, 1985, 1986, 1987, 1989, 1990; *Pozdravljeno, zeleno drevo* (Kocijan, Šimenc). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, 1992, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998; *Kdo se skriva v ogledalu* (Golob, Medved – Udovič). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997, 1998, 1999.

(Hladnik 1997: 116). V slovenski kmečki povesti je zelo pogost motiv zlobne mače-he ali zlobne tašče, piše Hladnik in tako ovrže trditve, da je v slovenski literaturi najpogostejše zastopan vzorec cankarjanske, samožrtvujoče se matere (prav tam). Podobno Katja Mihurko ugotavlja (Mihurko 2000/01), da je v slovenski – pa tudi evropski – ljudski ustvarjalnosti pogosto negativno upodabljanje matere in mačehe. Z reprezentacijo matere v slovenski prozi in dramatikki se je ukvarjala tudi Mateja Pezdirc Bartol, ki se v članku *Odnos med materjo in hčerjo v sodobni slovenski dramatikki – študija dveh primerov* (2001) osredinja na problematične odnose med materjo in hčerjo na primeru dramskih besedil Vinka Möderndorferja in Dragice Potočnjak ter ugotavlja, da je odnos med materjo in hčerjo prikazan večplastno in ambivalentno, vendar ga v obeh delih zaznamujejo tudi izjemno močna sovražna čustva (Pezdirc-Bartol 2001: 70). Janja Vollmaier Lubej ugotavlja, da se v prozi Gabriele Babnik in Gorana Vojnovića pojavljata dve obliki ženske-matere, ki se do patriarhalne družbe, ki ju opredeljuje, odzivata bodisi submisivno ali pa z razvojem patološkega vedenja (Vollmaier Lubej 2014).

3 Raziskava

3.1 Raziskovalna vprašanja

Analizo usmerjajo tri raziskovalna vprašanja:

- V1 Kakšno je razmerje med pojavnostjo likov očetov in mater v predstavljenem vzorcu?
Predpostavka 1: Glede na izsledke, predstavljene v pregledu literature, pričakujem, da bodo v besedilih prevladovali ženski liki.
- V2 V katerih vlogah se najpogostejše pojavljajo predstavljeni liki mater?
Predpostavka 2: Domnevam, da se bodo matere najpogostejše pojavljale v vlogah skrbnic in negovalk. Zaradi retorike socializma in prepojenosti slovenske mladinske literature z ljudskim slovstvom je mogoče pričakovati matere tudi v vlogah hraniteljic.
- V3 V katerih vlogah se najpogostejše pojavljajo predstavljeni liki očetov?
Predpostavka 3: Na osnovi izsledkov tujih in večine domačih raziskav domnevam, da se bodo očetje najpogostejše pojavljali v vlogah hraniteljev in družabnikov pri igri, v novejši literaturi pa se bodo pogostejše pojavljali v vlogi negovalcev.

3.2 Vzorec in metodologija

Hipoteze bom preverjala z analizo štirih antologij besedil, namenjenih otrokom do desetega leta. Omejitev na ta segment sledi ugotovitvam tujim študij, ki poudarjajo, da je v tej dobi, najintenzivneje pa v predšolskem obdobju, otrokova porajajoča se identiteta posebej dovzetna za vzorce starševskih vlog in modelov, ki jih predstavljajo mladinsko leposlovje in drugi mediji. V obdobju do 10. leta je pomembna vloga starša kot posrednika pri branju, zato ta besedila vsaj deloma poleg otrok nagovarjajo tudi starše.

Zbirke, izdane pri založbi Mladinska knjiga, ponujajo reprezentativen izbor kanona slovenske mladinske literature med letoma 1945 in 2013, še posebej v

drugi polovici 20. stoletja. Milena Blažič tako začetek institucionalizacije slovenske mladinske književnosti povezuje z nastankom založbe Mladinska knjiga, ki je začela po letu 1945 načrtno spodbujati razvoj slovenske mladinske književnosti, posebej slikanice (Blažič 2004: 67). Pomanjkljivost izbora pa je nedvomno dejstvo, da slovensko mladinsko književnost vsaj od osamosvojitve dalje poleg Mladinske knjige pomembno določajo še drugi akterji, založbe, revije, uredniški odbori, kritiki, posredniki itd.

Vzorec zajema štiri antologije, in sicer:

- *Zlata Čebelica: najlepših petdeset*. (2003, urednik Andrej Ilc). Knjiga vsebuje 50 besedil (oziroma odlomkov iz) malih slikanic, objavljenih v zbirki Čebelica. Od tega je slovenskih besedil 36. Med temi jih like staršev ubeseduje 11, tj. 31 odstotkov.
- *Zlata čebelica 2: še petdeset najlepših*. (2007, urednik Andrej Ilc). Od 50 besedil je slovenskih 32. Od teh ubeseduje like matere in očeta 15 besedil, tj. 47 odstotkov.
- *Vse najboljše, Ciciban!: 100 in še več najboljših iz šestdesetih letnikov Cicibana*. (2005, Slavica Remškar). Zbirka vsebuje 130 tekstov. Med 111 slovenskimi besedili starše omenja 25 besedil, tj. 23 procentov.
- *An, ban, Ciciban: še nekaj najlepših iz Cicibana in Cicidoja*. (2013, Slavica Remškar). Gre za izbor besedil, izdanih med letoma 2000 in 2013, pri čemer so nekatera besedila ponatisnjena iz starejših publikacij. Od 123 slovenskih besedil jih starše omenja 31 (22 odstotkov).

Vse štiri zbirke vsebujejo 368 besedil. Iz analize sem najprej izločila prevedena besedila ter tekste, ki ne vsebujejo omembe staršev. V nasprotju s tujimi študijami, navedenimi v začetku, ki beležijo vsako posamezno pojavnost/omembo matere oziroma očeta, sem v pričujoči študiji analizirala, v kolikšnem številu zgodb se kot lika pojavita mati oziroma oče. Ker je folklorna literatura tako ključen del slovenske povojne mladinske književnosti, se mi zdi ljudske zgodbe in pesmi nemogoče izvzeti iz obravnave. Kot tekste sem upoštevala tudi (neme) stripe.

V raziskavi sem poleg pojavnosti analizirala pet vlog predstavljenih staršev (povzemam po študiji Amy L. DeWitt): družabnik/ca pri igri (*companion*), disciplinator/ka (*disciplinarian*), skrbnik/ca (*caregiver*), negovalec/ka (*nurturer*) in hranitelj/ica (*provider*). Lik starša lahko v posameznem tekstu prevzame eno vlogo, več vlog ali pa nobene vloge. Po teh kriterijih sem analizirala 82 besedil v omenjenih zbirkah.

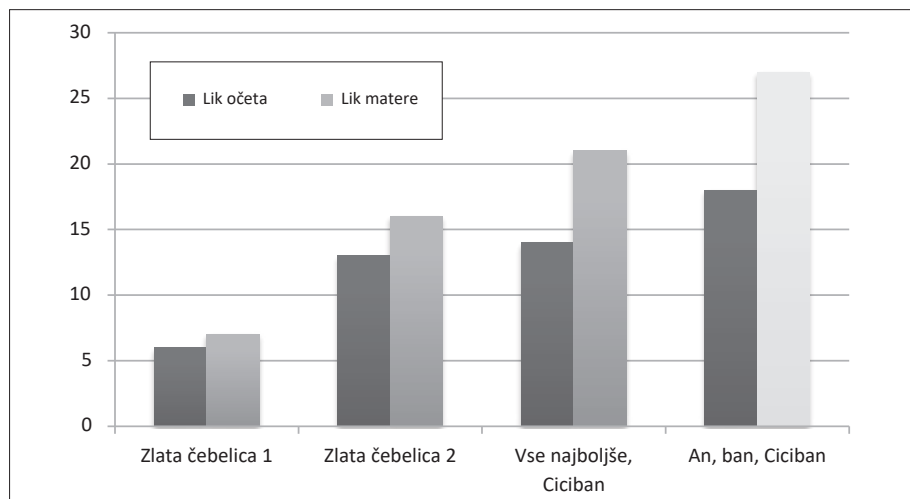
3.3 Rezultati analize

Pojavnost staršev

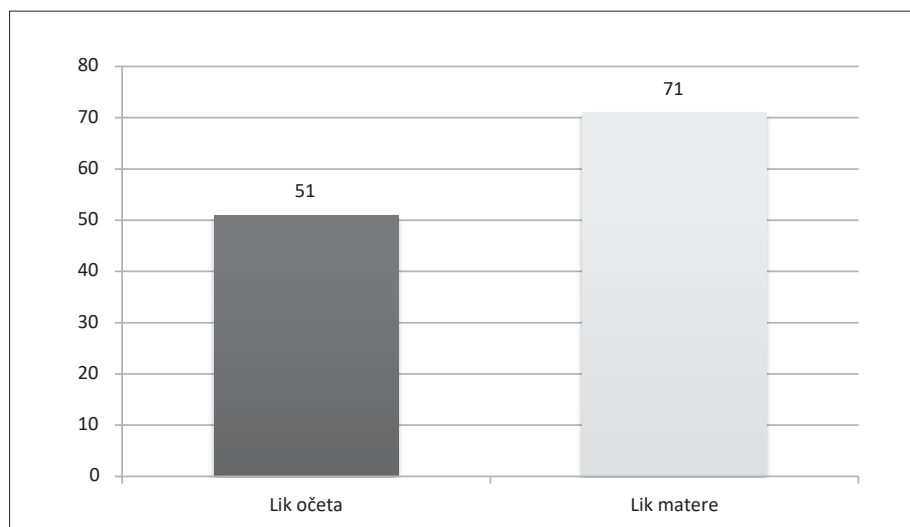
V zbirki *Zlata Čebelica 1* se v 11 besedilih, ki tematizirajo starše, liki očetov pojavijo šestkrat, liki mater pa sedemkrat. V petnajstih besedilih, ki vsebujejo like staršev v zbirki *Zlata Čebelica 2*, je likov mater 16, likov očetov pa 13. V 25 besedilih v zbirki *Vse najboljše, Ciciban!* je 21 likov mater in 14 likov očetov. V 31 tekstih, ki tematizirajo starše v zbirki *An, ban, Ciciban*, se lik očeta pojavi 18 krat, lik mame pa 27 krat.

Tabela 1: *Pojavnost staršev v vseh pregledanih zbirkah*

Naslov zbirke	Besedila, ki tematizirajo starše	Lik matere	Lik očeta
Zlata čebelica 1	11	7	6
Zlata čebelica 2	15	16	13
Vse najboljše, Ciciban	25	21	14
An, ban, Ciciban	31	27	18
Skupaj	82	71	51

Graf 1: *Pojavnost lika očeta in matere v pregledanih zbirkah*

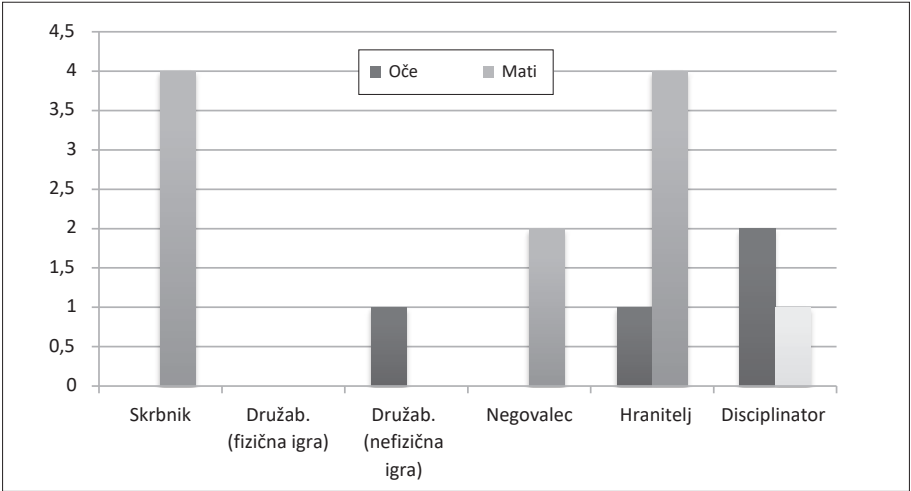
Graf 2: *Pojavnost lika očeta in matere v vseh pregledanih zbirkah*

Ugotovimo lahko, da v vseh navedenih zbirkah število ženskih likov presega število moških likov. Večje število ženskih likov v zgodbah je nemara tudi posledica dejstva, da je v obravnavanih tekstih 13 likov samohranilk, torej 18 % vseh predstavljenih materinskih likov, pri čemer večina omenjenih besedil izvira iz ljudskega slovstva, kjer je ovdovela mati relativno pogosto prisotna.³

Vloge, ki jih prevzemajo matere in očetje

Tabela 2: *Zlata Čebelica: petdeset najlepših (1945–2001)*

	Oče	Mati
Pojavnost lika matere/očeta	6	7
Skrbnik	0	4
Družab. (fizična igra)	0	0
Družab. (nefizična igra)	1	0
Negovalec	0	2
Hranitelj	1	4
Disciplinator	2	1

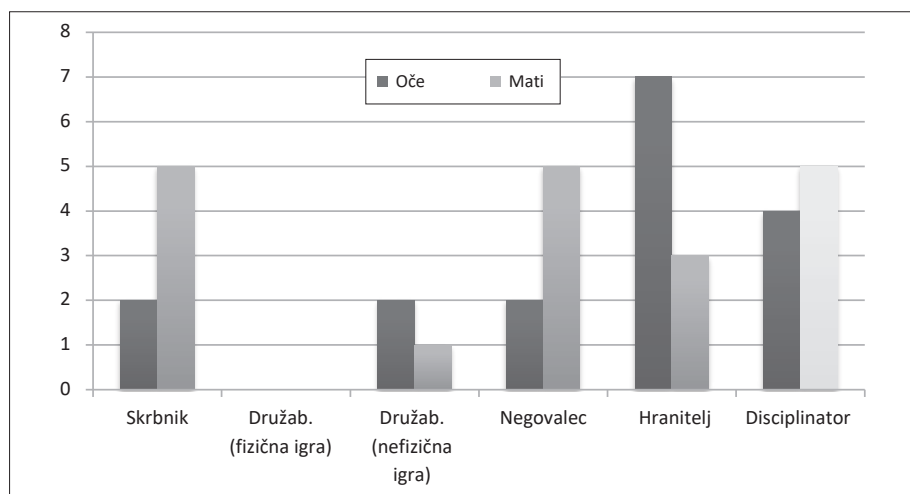
Graf 3: *Vloge očetov in mater v zbirki Zlata Čebelica 1: petdeset najlepših (1945–2001)*

³ Gre za naslednja besedila: *Kdo je napravil Vidku srajčico* (Fran Levstik, 1887/1955), *Peter Klepec* (France Bevk, 1958), *Dvanajst ujev* (Rezijanska ljudska), *Balon Velikon* (Andrej Rozman Roza, 2003), *Zakleti grad* (Frane Milčinski, 1952), *Topli potok* (Erna Starovasnik, 1960), *Pehar suhih hrušk* (Ivan Cankar, 2002), *Krojaček Hlaček – hiša iz gumbov* (Leopold Suhodolčan, 1969/70), *Nihče nima tako hude mame* (Kristina Brenkova, 1999/2000), *Torek je dan za očija* (Majda Koren, 20002/03), *Mama lisica za deklo* (Beneška ljudska, zapisala Bruna Balloch, priredila Anja Štefan, 2008/09), *Gospodar češenj* (Bert Pribac, 2009/10), *Žlajfar* (Viktorija Zmaga Glogovac, 2007/08).

Matere prevladujejo v vlogi skrbnic (4), negovalk (2) in – presenetljivo – hraniteljic (4) – ta podatek lahko upravičimo z veliko pojavnostjo mater samohranilk. Očetje nastopajo kot disciplinatorji (2) ter družabniki in hranitelji (2).

Tabela 3: *Zlata Čebelica 2: še petdeset najlepših (1945–2006)*

	Oče	Mati
Pojavnost lika matere/očeta	13	16
Skrbnik	2	5
Družab. (fizična igra)	0	0
Družab. (nefizična igra)	2	1
Negovalec	2	5
Hranitelj	7	3
Disciplinator	4	5

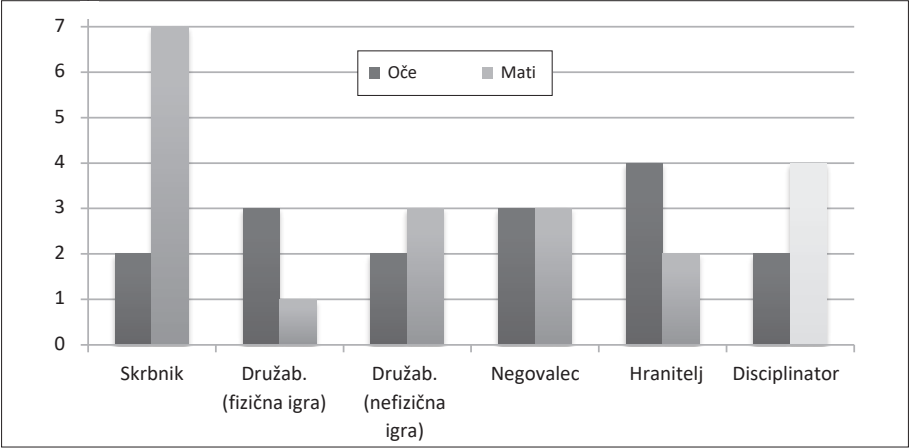

Graf 4: *Vloge očetov in mater v zbirki Zlata Čebelica 2: še petdeset najlepših (1945–2006)*

Matere prednjačijo v vlogah skrbnic (5), negovalk (5) in disciplinatork (5). Očetje se najpogosteje pojavljajo v vlogi hraniteljev (7) in disciplinatorjev (4), vendar v tej vlogi manjkrat kot matere (5). Očetje se v enaki meri pojavljajo kot skrbniki, negovalci in družabniki pri igri (2).

Tabela 4: *Vse najboljše, Ciciban (1945–2005)*

	Oče	Mati
Pojavnost lika matere/očeta	14	21
Skrbniki	2	7
Družab. (fizična igra)	3	1
Družab. (nefizična igra)	2	3
Negovalci	3	3
Hranitelji	4	2
Disciplinatorji	2	4

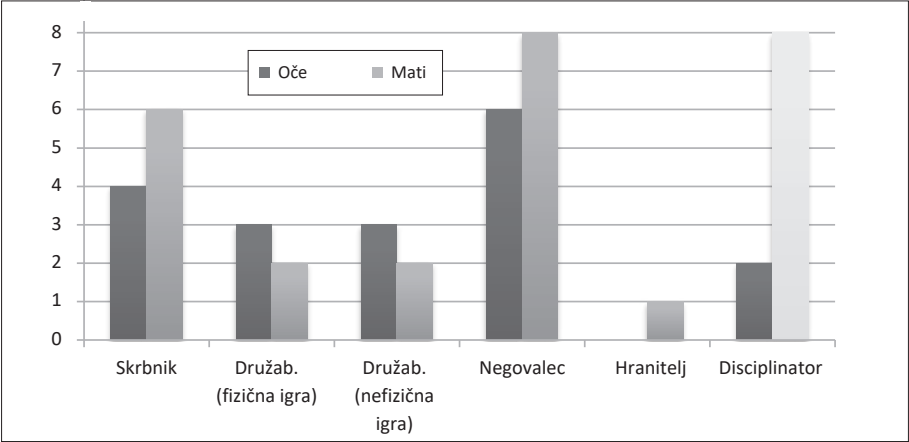

Graf 5: Vloge očetov in mater v zbirki *Vse najboljše, Ciciban (1945–2005)*

V zbirki *Vse najboljše, Ciciban!* matere spet prevladujejo v vlogi skrbnic (7), očetov je v tej vlogi trikrat manj (2). Matere se v vlogi disciplinatorek (4) pojavijo pogosteje kot v vlogi negovalk (3). Očetje pa se največkrat pojavijo kot družabniki pri igri (5), hranitelji (4) in negovalci (3).

Tabela 5: *An, ban, Ciciban 2000–2013*

	Oče	Mati
Pojavnost lika matere/očeta	18	27
Skrbnik	4	6
Družab. (fizična igra)	3	2
Družab. (nefizična igra)	3	2
Negovalec	6	8
Hranitelj	0	1
Disciplinator	2	8

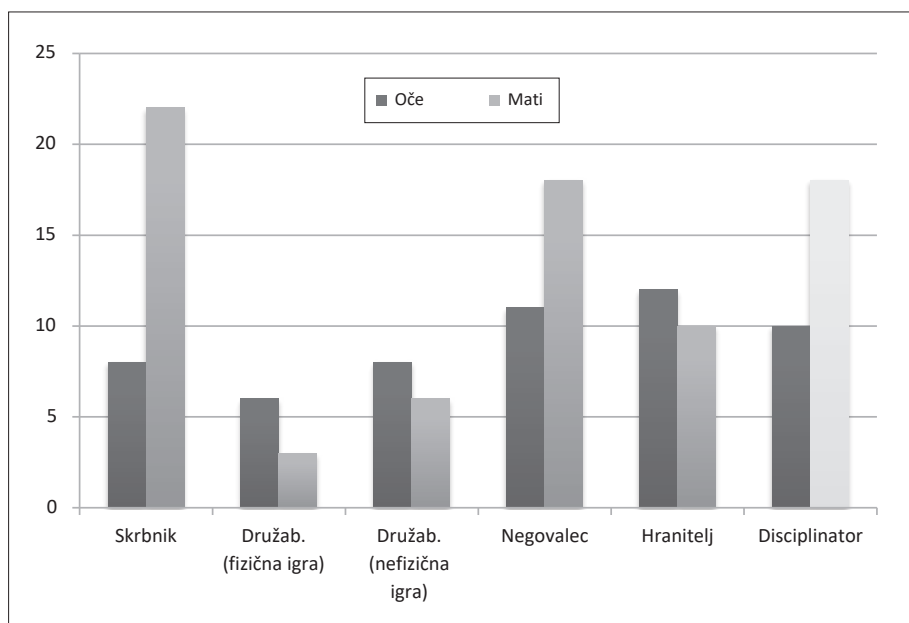

Graf 6: Vloge očetov in mater v zbirki *An, ban, Ciciban (2000–2013)*

Matere se v izboru tekstov iz zbirke *An, ban, Ciciban* najpogosteje pojavljajo kot negovalke (8), disciplinatorke (8) in skrbnice (6). Očetje se največkrat pojavljajo kot družabniki pri igri (6) in negovalci (6). Zanimivo je, da se niti enkrat ne pojavijo v pričakovani vlogi hraniteljev. V večji meri kot v vlogi disciplinatorjev (2) se pojavljajo v vlogi skrbnikov (4).

Tabela 7: Vloge očeta in matere v pregledanih zbirkah – povzetek

	Zlata čebelica 1		Zlata čebelica 2		Vse najboljše, Ciciban		An, ban, Ciciban		Vse zbirke	
	Oče	Mati	Oče	Mati	Oče	Mati	Oče	Mati	Oče	Mati
Pojavnost lika matere/očeta	6	7	13	16	14	21	18	27	51	71
Skrbnik	0	4	2	5	2	7	4	6	8	22
Družab. igra (fizična)	0	0	0	0	3	1	3	2	6	3
Družab. igra (nefizična)	1	0	2	1	2	3	3	2	8	6
Negovalec	0	2	2	5	3	3	6	8	11	18
Hranitelj	1	4	7	3	4	2	0	1	12	10
Disciplinator	2	1	4	5	2	4	2	8	10	18

Graf 7: Vloge očetov in mater v vseh zbirkah skupaj

Seštevek vlog, ki so jih ženski liki prevzemali v vseh štirih zbirkah, nam pokaže, da so se pričakovanja potrdila: matere se najpogosteje pojavljajo v vlogi skrbnic (22) in negovalk (18). Presenetila je ugotovitev, da v skupnem seštevku matere enako

pogosto nastopajo v vlogi negovalk in disciplonatork (18). V najnovejši zbirki besedil se matere pojavljajo v vlogi negovalk (8) in disciplinatork (8) večkrat kot v vlogi skrbnic (6), kar nas lahko napeljuje k sklepu, da so v sodobnih literarnih podobah mater pomembnejši aspekti čustvene pomoči in vzgojnega dela kot pa gospodinskih opravil. V dokaj velikem obsegu se matere zlasti v besedilih iz preteklega stoletja pojavljajo v vlogi hraniteljic (10, očetov v tej vlogi je 12), kar nemara izvira iz pogostosti ljudskih pravlji v zbirkah – te neredko izpričujejo eksistencialno stisko vdov. Matere se najredkeje pojavljajo v vlogi družabnic pri otroški igri.

Očetje se v zbirki najpogosteje pojavljajo v vlogah družabnikov pri igri (14) in hraniteljev (12) – izid je deloma pričakovan. Preseneča dejstvo, da literarne podobe očetov pri prijetnem preživljanju skupnega prostega časa z otroki prednjačijo pred podobami očetov pri služenju denarja in opravljanju poklicnega dela, kar pa je obenem v skladu z ugotovitvijo Žive Humar, da sodobni očetje svojo skrb za otroka najpogosteje udeležujejo v priložnostnih dejavnostih ter igri. V sodobnih besedilih, tj. iz tega tisočletja, se očetje ne pojavljajo v vlogi hraniteljev, pogosto pa v vlogi negovalcev (6), družabnikov pri igri (6) in skrbnikov (4).

4 Podobe mater in očetov v izbranem vzorcu mladinske literature

Matere in očetje kot skrbniki in negovalci

Ženska skrb in nega za otroka se v literarnih podobah starejšega datuma najpogosteje povezuje z gospodinskimi opravili, vezanimi na dom in potrebe otrok. Taka podoba matere se pojavlja v adaptacijah ljudskega slovstva, npr. v zgodbi *Hvaležni medved*: »Mladi gospodar je drvaril in oglaril, mati pa je doma kuhala, pospravljala in negovala prvorojenega sinka« (besedilo, ki ga je zapisala K. Brenk, je bilo v Čebelici prvič objavljeno 1962). Podobno v tekstu Lojzeta Kovačiča *Vojaška postelja* (*Ciciban* 1969/61) mama poskrbi, da se sin zvečer umije, povečerja in gre v posteljo, potem pa na skrivaj očisti še dečkovo obleko oziroma pospravi »orožje«, ki ga deček skriva med perilom (Kovačič 2005: 62–63).

Socialno materinstvo se implicitno pojavi v *Hvaležnem medvedu*, izrazito pa v *Levem devžju* (Prežihov Voranc), ki je bila v zbirki Čebelica prvič objavljena leta 1962. Pripovedovalčeva mati, ki je poosebljenje dobrote (in ima antipod v nezakonski mačehi sosedovih otrok), poleg svojih oskrbuje, obdaruje, neguje in ljubkuje tudi sosedove otroke. Predstavlja socialistični ideal, ki zavrača tradicionalno egoistično zaverovanost mater v lastne otroke in hkrati »pomiritveno pripoved, da je materinstvo vstavljeno prav na presečišče združevanja ženske javne in zasebne sfere« (Vidmar Horvat 2013: 44). Oče, ki svojo skrb širi tudi izven družine, se pojavi v *Novoletni zgodbi* Lojzeta Kovačiča, ki je bila v Čebelici objavljena leta 1957.

Amy L. DeWitt ugotavlja, da se očetje v vlogi nesposobnih skrbnikov pojavljajo v pripovedih kot komični zaplet. Oče, ki vloge skrbnika ne opravlja optimalno, se na primer pojavi v zgodbi *Torek je dan za očija* Majde Koren (iz zbirke *Eva in kozel*, 2006), ki je bila v *Cicibanu* objavljena leta 2010. Oče s hčerkama uživa v igri in zabavi, ne poskrbi pa za njuno higieno ter zdravo prehrano in tudi ne korigira njenega vedenja (se ne jezi, ko se hčerka umaže). Deklica tako opisuje očetovo skrb zanjo: »Oči pusti, da blatna tacam naokrog. (...) Malce me boli trebuh, ker sem se najedla kokic« (Koren 2005: 204–205). Zgodba, ki sicer ni zajeta v izbor, je pa zanimiva, ker

kot nesposobno skrbnico prikazuje mamo, je *Mama ne zna* Nataše Konc Lorenzutti, ki je bila objavljena v reviji *Ciciban* leta 2002: v njej skuša zaposlena mati hčerki postreči zajtrk, a pri tem ni najbolj uspešna, saj to običajno počne oče.

Mater, ki gospodinjsko delo prepuščajo pomočnicam, v izbranih tekstih nisem našla, so pa taki liki prisotni v mladinski literaturi, ki slika preteklo meščanstvo, npr. *Pridi, moj mili Ariel* (Mira Mihelič, 1965) ali *Urške* (Polonca Kovač, 1984). Podobo matere, ki gospodinjsko delo odlaga na račun čustvene vzgoje in zbliževanja z otroki (skupno branje), najdemo v *O podgani, ki je kuhala marmelado* Anje Štefan, objavljeni v *Cicibanu* leta 2006; mati, ki otrokom bere in jih tolaži, se pojavi tudi v *Strašni zgodbi* Cvetke Sokolov, objavljeni v *Cicibanu* leta 2005.

Očetje kot družabniki in negovalci

Živa Humar ugotavlja, da očetje svojo skrb za otroka najpogosteje udeležujejo v prostočasnih dejavnostih ter igri. Take podobe očetov se pogosto pojavljajo tudi v omenjenem literarnem izboru. Eden najzgodnejših primerov očetovega (neprostočasnega) družabništva je zgodba *Peter iz telefona* Mire Mihelič, ki je bila v zbirki Čebelica objavljena leta 1963. Igra očeta z otrokom je tematizirana tudi v naslednjih knjigah, katerih odlomkih so objavljeni v izborih: *Zgodbe iz mesta Rič-Rač* (Lojze Kovačič, 1961) in *Piki Jakob* (Kajetan Kovič 1974).⁴ Kot družabnik oziroma vzgojitelj in prominentni starš ob bolni, pasivni materi se oče vzpostavi v *Novoletni zgodbi* Lojzeta Kovačiča (1958); mati sicer kljub bolezni s pomočjo sina pred praznikom speče potico, oče pa jo razdeli vsem stanovalcem v hiši in tako sinu pokaže pomen solidarnosti.

V najnovšem izboru *Cicibana* in *Cicidoja* (2013) se oče pojavlja kot vir varnosti in tolažbe, (*Oda očetom*, Ksenija Šošter Olmer), pogosto pa tudi kot negovalec in vzgojitelj (*Izgubljena rokavička*, Cvetka Sokolov; *Peter nos in noč čarovnic*, Primož Suhodolčan; *Zgodba o zmešanem računanju*, Lojze Kovačič; *Na izletu*, Jiři Bezljaj; *Šobica in prevelika medalja*, Nataša Konc Lorenzutti idr.)

Matere kot disciplinatorke

V besedilih izbora se kot disciplinatorke najpogosteje pojavljajo matere (18 krat, očetje pa 10 krat). Zanimiv postopek kaznovanja je opisan v Cankarjevem besedilu *Pehar suhih hrušk*: »Mati me ni udarila, tudi ni rekla žal besede; sedla je na klop, skrila je obraz v dlani ter je zajokala, da so tekle solze izza belih prstov« (Cankar 2007: 423).⁵ Materino dejanje je sicer razumljivo kot izraz stiske ob dejstvu, da kot samohraniteljica ne more priskrbeti dovolj hrane za otroke in jih obenem vzgajati oziroma moralno usmerjati, vendar pa je učinek joka predvsem vzbujanje krivde (in posledično discipliniranje, ki se je močno vtisnilo v Cankarjevo avtobiografsko

⁴ In še teh v besedilih, ki niso zajeta v zbirko: *Zlata ladja* (Kajetan Kovič, 1969), *7 nagajivih* (Leopold Suhodolčan, 1976), *Marko na belem konju jaše* (Tone Pavček, 1984), *Njune zgodbe* (Miroslav Košuta, 2002), *Kaj se skriva očku v bradi* (Boštjan Gorenc Pižama, 2017).

⁵ Iz ponatisa besedila, ki je bilo v zbirki Čebelica prvič objavljeno leta 1965, je izvzeto pripovedovalčevo fizično kaznovanje sestre, ki ga je zapeljala v greh.

prozo), saj otrok težko dojame kompleksnost njenega intimnega in socialnega položaja.

Tekst *Nihče nima tako hude mame*, ki je bil v *Cicibanu* natisnjen v letniku 1999/2000, sicer pa je ponatis zgodbe iz zbirke Kristine Brenk *Golobje, sidro in vodnjak* (1960), tematizira položaj »mameočka«, tj. mame, ki je kot številne ženske v povojni Evropi (kot omenja mati v besedilu) ostala sama s sinom in se sooča s težavami sinove vzgoje brez očeta; osredinja se na mamine dvome ob discipliniranju otroka, in sicer tako, da ta proces fokalizira pripovedovalka deloma skozi svojo in deloma skozi sinovo perspektivo. Mati se vživlja v sinovo doživljanje:

Jeza se nabira v Andrejevem srcu. »Vsi smejo biti dlje zunaj kot jaz – Peter in Janko – še v šolo ne hodi – in Marjan in Jože.« (...) Mama molči, Andrej pa zajoka na ves glas in zahlipa: »Nihče nima tako hude mame kot jaz ...«

Mama obstane. Iz molka potegne k sebi skuštrano glavico in pravi tiho: »Ne morem drugače. Ko se zvečer prižgo luči na cestah, moraš priti domov. To je povelje zamorske kraljice!«

Pripoved v konfliktu oziroma dialogu išče konsenz med obema vidikoma in se zaključi v prid maminega stališča: »Andrej ve, da ima mama prav, kadar je huda« (Brenk 2013: 201).

Tekst Berta Pribca *Gospodar češenj*, ki je bil objavljen v *Cicibanu* leta 2010, je podan v personalni pripovedi strica (na obisku), ki nakazuje, da v gospodinjstvu živijo mati, sin in dedek, oče je odsoten. Napetost izvira iz dečkovega rabutanja češenj. Ko mati izve za prekršek, dečka okara: »Ma kaj si šel krast češnje Šoldiću? Znaš, da se to ne sme in nono Šimon bo hudo jezen nate!« (Pribac 2013: 199), nato pa se pusti prepričati sinovemu argumentu, da češenj ni rabutal, saj ga je njihov čuvaj, strašni pes Medo, povabil, naj si jih nabere. Otrokov argument je dvomljiv, saj pripoved v izhodišču poda informacijo, da sosed – lastnik češenj – preganja otroke pri rabutanju. Vendar pa mati odločno podpre otrokovo stališče – torej spremeni svoj pogled na lastništvo češenj – in se celo odločno upre svojemu očetu, ki vztraja pri tem, da je otrok kradel in da se mora opravičiti. V pripovedi, ki poudari očetovo trpljenje ob hčerini odločitvi in predvsem ob njenem uporju »pravi resnici«, je moč začutiti implicitno kritiko materinega (ne)discipliniranja sina in nemara kaže na širši pojav upada očetovske avtoritete v sodobni družini in družbi (Humar 2007: 80). Obenem pa motivi prepovedanega sadeža, neupoštevanja prepovedi in ženska omahljivost aludirajo na biblijsko zgodbo o okušanju sadu z drevesa spoznanja. Navajam izsek iz besedila:

Poslušaj, oča, zdaj sem svoja žena in ni mi treba te več poslušat. Otrok si je zares pozelel češnje, ma če bi ga pes ne bil zvabil, ne bi jih šel nabirat. V tu sem sigurna. In pes je bil gospodarjev pes, zato moj Adrijano ni kral češenj. To je prav taku, kot bi ga pustil nabirat češnje sam Bepo Šoldić!«

Nono Šimon je ostal brez besede. Ni mogel verjeti, da se mu je uprla najstarejša hči, ki ga je zmeraj ubogala. In ni bil siguren, da ima prav in ali je pes Medo tudi gospodar češnjevga drevesa. Šel je v svojo kamro in Kristina je videla, da so mu šle solze doli po licu. Kristina pa ni bila sigurna, ali je storila prav ali ne, da je dala svojem otroku prav. Ampak češnje so bile zares dobre. (Pribac 2013: 200)

V vseh treh omenjenih tekstih vlogo disciplinatorke prevzamejo matere v enostarševskih družinah. Postopki, s katerimi posegajo v otrokovo vedenje, pa vsaj v zadnjih dveh primerih nakazujejo, da svoje početje doživljajo ambivalentno – v

interakciji med tem, »kar je prav«, in močnim občutenjem otrokovega doživljanja situacije.

Tudi v dveh zgodbah, ki se ukvarjata s spodbujanjem otrok pri planinarjenju, je discipliniranje otroka prikazano skozi izmenjujoči se perspektivi odraslega in otroka: Nataša Konc Lorenzutti, *O šobici in preveliki medalji* (Ciciban, 2006, Cvetka Sokolov, *Pohodnik* (Ciciban, 2006). Tudi zgodba *Nisem smrklja* (Nataša Konc Lorenzutti, Ciciban 2011/12) tematizira materino discipliniranje hčerke skozi kritično in prizadeto gledišče otroka (»(Mama) je zapihala: 'Smrklja!' S tem me je užalila.«). Mati se za karanje in grde besede opraviči, nato se opraviči tudi hči. Zaključek je srečen in humoren.

Matere kot hraniteljice

V vlogi hraniteljev se očetje v vseh zbirkah pojavijo dvanajstkrat, matere pa desetkrat. Kot hraniteljice v stiski so najpogostejše tematizirane matere samohranilke. Kot take se v izboru pojavljajo v naslednjih besedilih: *Kdo je napravil Vidku srajčico* (Fran Levstik, v Čebelici je prvič izšla 1955), France Bevk, *Peter Klepec* (Čbelica, 1958), ljudska *Dvanajst ujev* (Čbelica, 1974). Revna vdova, ki težko preživlja sina, se pojavi v pravljici *Topli potok* (Erna Starovasnik), ki je v zbirki Čbelica izšla 1960. Bivanjska stiska matere in sina v pravljici *Krojaček Hlaček – hiša iz gumbov* (avtor Leopold Suhodolčan, objavljena v *Cicibanu* 1969/70) se razreši šele na ravni fantastičnega. Zgodba *Mati lisica za deklo* (beneška ljudska, objavljena v *Cicibanu* 2008/09) tematizira težave personificirane lisice – matere samohranilke, ki se v stiski zateče v krajo. Relativno veliko število hraniteljic v zbirki po mojem mnenju torej izhaja predvsem zaradi prepredenosti povojne mladinske literature s folklornim izročilom in je v manjši meri posledica socialistične retorike zaposlenih žensk. Očetje se v besedilih, izdanih po letu 2000, ne pojavljajo v vlogi hraniteljev.

5 Sklep

Raziskava štirih antologij mladinske literature je pokazala, da se očetovski liki v njih pojavljajo v manjši meri kot matere; v dvainosemdesetih besedilih se je lik matere pojavil enainosedemdesetkrat, očeta pa enainpetdesetkrat. Prevlada mater v družinskih vlogah v preseku mladinske literarne reprezentacije med 1950–2013 bi lahko odražala, kot je izpostavljeno v izhodišču študije, nadomestilo za morebitno manjšo pojavnost žensk v drugih sferah literarne reprezentacije.

Seštevek vlog, ki so jih ženski liki prevzemali v vseh štirih zbirkah, nam pokaže, da so se pričakovanja potrdila: matere se najpogostejše pojavljajo v vlogi skrbnic (22) in negovalk (18). Presenetila je ugotovitev, da so v skupnem seštevku matere enako pogosto v vlogi negovalk in v vlogi disciplinatork (18). V najnovejši zbirki besedil (2013) se matere pojavljajo v vlogi negovalk (8) in disciplinatork (8) večkrat kot v vlogi skrbnic (6), kar nas lahko napeljuje k sklepu, da so v sodobnih literarnih podobah mater pomembnejši vidiki čustvene pomoči in vzgoje kot pa gospodinjinskih opravil. V dokaj velikem obsegu se matere zlasti v besedilih iz preteklega stoletja pojavljajo v vlogi hraniteljic (10), kar nemara izvira iz pogostosti ljudskih pravljic

v zbirkah – te neredko izpričujejo eksistencialno stisko vdov. Matere se najredkeje pojavljajo v vlogi družabnic pri otroški igri.

Očetje se v zbirki najpogosteje pojavljajo v vlogah družabnikov pri igri (14) in hraniteljev (12) – izid je deloma pričakovan. Preseneča dejstvo, da literarne podobe očetov pri prijetnem preživljanju skupnega prostega časa z otroki prednjačijo pred podobami očetov pri služenju denarja in opravljanju poklicnega dela, vendar je to obenem v skladu z ugotovitvijo Žive Humar, da sodobni očetje svojo skrb za otroka najpogosteje udejanjajo v prostočasnih dejavnostih ter igri. V sodobnih besedilih iz tega tisočletja se očetje ne pojavljajo v vlogi hraniteljev, pogosto pa v vlogi negovalcev (6), družabnikov pri igri (6) in skrbnikov (4).

Reprezentacija družine v slovenski mladinski literaturi je bila doslej slabo raziskana, so pa tovrstne študije uporabne za boljše razumevanje družbene oziroma diskurzivne konstrukcije družine, znotraj nje pa opredelitve materinskih in očetovskih vlog, zgradbe in funkcije družine ter z njo povezanih vrednot. Pričujoča študija odpira številna še neraziskane teme, denimo podobo »odsotnega« ali »nevidnega« očeta, spreminjajoče se poglede na ustrezne načine discipliniranja otrok, podobe ne/primernih staršev in vprašanje, kako se premik od tradicionalnih oblik v alternativne oblike družin kaže v literarnih besedilih.

Literatura

Mathew Adams, Carl Walker in Paul O'Connell, 2011: Invisible or Involved Fathers? A Content Analysis of Representations of Parenting in Young Children's Picturebooks in the UK. *Sex Roles* 65/3–4, 259–270.

Joan Aldous, 1969: Occupational characteristics and males: Role performance in the family. *Journal of Marriage and the Family* 31, 707–713.

David Anderson in Mykol Hamilton, 2005: Gender Role Stereotyping of Parents in Children's Picture Books: The Invisible Father. *Sex Roles: A Journal of Research*, 52/3–4, 145–151.

Milena Blažić, 2004: Strokovno spremljanje mladinske književnosti v Sloveniji. *Otrok in knjiga* 61 (letnik 31), 67–77.

Kristina Brenk, 2001: *Obdarovanja: izbrana kratka proza*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.

Christine E. Bose, 1987: Dual spheres. V: Beth Hess in Myra Marx Ferree (ur.), *Analyzing Gender: A Handbook of Social Science Research* (267–285). Newbury Park: Sage.

Ivan Cankar, 2007. Pehar suhih hrušk. V: Andrej Ilc, 2007: *Zlata čebelica 2: še petdeset najlepših*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 415–423.

Amy L. DeWitt, Cynthia Cready, Rudy Seward, 2013: Parental Role Portrayals in Twentieth Century Children's Picture Books: More Egalitarian or Ongoing Stereotyping? *Sex Roles* 69, 1–2.

Amy L. DeWitt, 2005: *Parental Portrayals in Children's Literature*. Univerza v severnem Teksasu.

Miran Hladnik, 1997: »Bodi svojemu možu pokorna!« ali »Če ti bo še kdaj kljubovala, kar trdo jo primi!« (Ženska v minuli slovenski prozi). Zbornik predavanj. *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture* (33; 1997; Ljubljana). 111–122.

Ksenija Horvat Vidmar, 2014: *Zamišljena mati: Spol in nacionalizem v kulturi 20. stoletja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Živa Humar, 2007: Skrbstvene aktivnosti moških v družinskem življenju. *Družboslovne razprave* 56, 75–89.

Marilyn Ihinger-Tallman, Kay Pasley in Cheryl Buehler, 1993: Developing a middle-range theory of father involvement postdivorce. *Journal of Family Issues* 14, 550–571.

Andrej Ilc, 2003: *Zlata Čebelica: najlepših petdeset*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Andrej Ilc, 2007: *Zlata čebelica 2: še petdeset najlepših*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Maca Jogan, 1991: Talcott Parsons – sociološki prispevek k družbeni re/produkciji hierarhije med spoloma. *Družboslovne razprave* 11, 33–41.

Nataša Konc Lorenzutti, 2013: Mama ne zna. *Cicido: revija za predšolske otroke* 6, 14–15.

Lamb, M. E, 1977: Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child Development* 48/1, 167–181.

Polonca Kovač, 1994: *Špelce*. Ljubljana: Mladika.

Klemen Lah, 2014: Podoba očeta v Kosmačevem romanu Pomladni dan in noveli *Pot v Tolmin*. *Jezik in slovstvo* 2/3, 69–76, 234.

Jože Lipnik, 2010: »Relacija oče-sin v dveh slovenskih romanih«. (Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej. Tom II, Wiek XX. 87–90.

William Marsiglio, 1991: Paternal engagement activities with minor children. *Journal of Marriage and the Family* 53, 973–986.

Mira Mihelič, 1969: *Pridi, mili moj Ariel*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Katja Mihurko Poniž, 2000/01: Materinstvo kot umetnostni motiv in njegova upodobitev v povesti Samorastniki. *Jezik in slovstvo* 1/2, 5–18

Fran Milčinski, 1970: *Pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Carl Minton in Kay Palsey, 1996: Fathers' parenting role identity and father involvement. *Journal of Family Issues* 17, 26–4.

Mateja Pezdirc Bartol, 2003: Odnos med materjo in hčerjo v sodobnem slovenskem romanu. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete

Miran Hladnik (ur.): *Slovenski roman*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete (Obdobja, 21). 139–148.

Bert Pribac, 2013: Gospodar češenj. V: Slavica Remškar, 2013: *An, ban, ciciban: še nekaj najlepših iz Cicibana in Cicidoja*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 199–200.

Slavica Remškar, 2005: *Vse najboljše, ciciban: 100 in še več najboljših iz šestdesetih letnikov Cicibana*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slavica Remškar, 2013: *An, ban, ciciban: še nekaj najlepših iz Cicibana in Cicidoja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Arlie Russel Hochschild, 1989: *The Second Shift*. New York: Viking Press.

Janja Vollmaier Lubej, 2014: Patološki odnos med materjo in hčerjo/sinom v prozi Gabriele Babnik in Gorana Vojnoviča. Pridobljeno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-KOJZAUIP>, 1. avgust 2019.